

Sayışım Özkavramları Sözlükçesi Üzerine

Prof. Dr. Mehmet Yazıcı

Marmara Üniversitesi E. Öğretim Üyesi

Özet

Muhasebe, Arapça'dan Türkçe'ye geçmiş bir sözcüktür ve Türkiye'de hem bilim dilinde ve hem de uygulamalarda kullanılmaktadır. Muhasebe biliminde ve uygulamalarında kullanılan kavramlar da yabancı dillerden dilimize girmiştir. Muhasebenin Türkçe'si sayışım'dır. Sayışım bilim ve uygulamalarındaki özkavramları da Türkçe olarak belirlemek ve ortaya koymak olanağı vardır. Bunun için Türkçe'yi tarihi derinliğinde incelemek ve kavramları bu zengin dilin köklerini tarayarak türetmek gerekmektedir. Bu araştırmada öncelikle özkavram oluşturma yöntemleri üzerinde durulacak ve Türkiye'deki kavramsal gelişmeler kısaca gözden geçirilecektir. Sonra da ilgili Türkçe sözcükler ve kavramlar inceleme konusu yapılacaktır.

Anahtar sözcükler : Sayışım, sayışım bilimi, sözcükler ve kavramlar.

JEL sınıflandırması : M41, M48

Abstract (About the Wordbook of Accounting Main Notions)

The word muhasebe (accounting) is originally Arabic which later turned into Turkish. It is commonly used in scientific language and practices. The notions used in the science and practices of accounting also came from foreign languages. The original word for muhasebe (accounting) in Turkish is called sayışım. It is possible to determine the main notions in the science and practices of sayışım (accounting). In order to do that, it is essential to examine the deep roots of Turkish language and derive notions from the rich roots of this language. This study mainly examines the possible methods to maintain main notions. Thus, the study overviews conceptual developments in Turkey. Then, the study examines Turkish words and notions.

Key words: Accounting, science of accounting, words and notions.

JEL classification: M41, M48

Önsöz

Yazıcı, hazırlamakta olduğu Sayışım Özkavramları Sözlükçesi üzerine, elli yıllık arkadaşı Prof. Dr. Oktay Güvemli ile konuşur; ona danışır. 27 Nisan – 01 Mayıs 2011 günleri Antalya Side’de düzenlenen XXX. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu gezisinde, bu konu üzerine de söyleşirler. Prof. Dr. Oktay Güvemli’de Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmacıları Derneği adına MUFİTAD Dergisi’ni yayımlamayı tasarladığını söyler; Yazıcı’dan bu Dergi’nin ilk sayısında yayımlanmak üzere Muhasebe ile ilgili Türk dilinin tarihi kökenleri, Türkçe deyimler üzerine bir yazı hazırlamasını ister.

Yazıcı, çalışmalar ilerledikçe bu özkavramlarda değişmeler oluyor, dedi; se de, o yine böyle bir yazıyı üstelerek ister; sağolsun, varolsun.

Bu yazı 2011 yılının sonlarına doğru ya da 2012 yılının başlarında yayımlanması tasarlanan söz konusu Sözlükçe’nin düzeltilerek ya da değiştirilerek, Giriş bölümü olmak üzere sunuldu.

1. Konunun Amacı

Sayışım Özkavramları Sözlükçesi’nin amacı, sayışım biliminin, bu bilime dayalı uygulamaların özkavramlarını Türkçe olarak ortaya koymak, tanımlamaktır. Her bilimin olduğu gibi sayışım biliminin de özkavramları, ilkeleri, yasaları, kuralları, yöntemleri, kuramları tümlemleri vardır. Bu sıralamada görüldüğü üzere, her bilimin dayanağı, ilk sırada o bilime özgü özkavramlardır. Bunlar birbiri ile ilişkili, ilintilidir; bunlarla uygulama yapılır; bilim üretilir geliştirilir. Bilim yalnız anadil ile üretilebilir, geliştirilebilir. Yabancı dille, karışık kavramlarla bilimin geliştirilmesi güçtür.

Burada ana amaç, Türkiye’de sayışım biliminin özkavramlarını elden geldiğince Türkçe olarak belirlemek, yabancı dillerin özkavramlarından temizlemektir, arındırmaktır.

Sayışım, her türlü akçal işleri de, denetimi de içerir. Akçal İşler, sayışım dayalı yorumlardır, yargılardır. Sayışım ile denetimin, dayanaklarda örtüşme, komutlarda özdeşleşme, amaçlarda birleşme, görevlerde bütünleşme, sonlarda aşama gibi çok yakın ilişkileri vardır.

Sayışım ile denetim içiçedir; birbirlerini bütünler, bir bütündür; denetim sayışımı sürdürmedir.

Sayışım sız denetim dayanaksız, denetimsiz sayışım sağlamasızdır.

2. Konunun Sınırı

Sayışım bilimi çok geniştir. Bir bakıma sayışım, bireysel sayışım, evyönetmel sayışım, kurumsal sayışım, kamusal sayışım, ulusal sayışım diye adlandırılabilir. Burada yalnız kazanç amaçlı kurum sayışımı, bilimsel, örgütleme, uygulama, akçal işler, denetim gibi açılardan doğrudan ele alınmış; bunlara özgü ya da bunlarla dolaylı da olsa ilgili özkavramlar, elden geldiğince, Türkçe tanımlanmıştır; bunlarla konu sınırlı tutulmuştur.

3. Yöntem ile Yapı

3.0. Açıklama

Burada konu, kazanç amaçlı kurum sayışımı açısından, bilimsel çalışma yazma yöntemleri çerçevesinde, Türkçe duyarlılığı ile ele alınmıştır; açıklık, kanıtlılık, nesnellik, özgünlük, tümlük gibi bilimsel ilkelere uygun olarak işlenmiştir. Bir bilimin öz kavramlarını bilmek, o bilimi öğrenmenin, uygulamanın ön koşuludur. Çünkü bir bilimin bilimcileri, uygulayıcıları bu özkavramlarla konuşur, anlaşır.

Her bilim, kendine özgü kavramlarla gelişir. Bu demektir ki, bir bilimin özkavramları, o bilimin ilkelerinden, yasalarından, kurallarından, yöntemlerinden, kuramlarından, tümlerinden önce gelir; bu sayılanların dayanağıdır; bunların tümü o bilimin özkavramlarıyla açıklanabilir; öğretilir, öğrenilebilir. Bir ülkede herhangi bir bilimin gelişmişliği o bilimin o ülkedeki dilin özkavramlarıyla ölçülür.

Bir bilimin özkavramları, bir bakıma, o bilimin ayrı ayrı konularının adlarıdır. Ad bilme ise, her insan için öğrenmenin ilk basamağıdır. Halk bilgeleri, kendini bilgin sayanlara, bilmece - bulmaca niteliğinde şu soruyu sorarlar: Her bir şey için gerekli olan şey nedir?

Kendini bilgin sayanların çoğu bu soruya yanıt verebilemez. Bu sorunun tek bir yanıtı var, o da *Ad'* dir. Ad her şey için gereklidir. Her şeyin bir adı olmalıdır. Sayışımın özkavramları da bu bilimle ilgili adlardır; bunlar bu bilimin öğrenilmesinde, öğretilmesinde uygulanmasında, bu ölçüde gereklidir, önemlidir.

3.1. Özkavram Oluşturma Yöntemleri

Özkavram oluşturma yöntemlerinin başlıcaları şunlardır:

1. Türetme,
2. Birleştirme,
3. Birden çok sözcükle anlatma
4. Anlam aktarımı (1,2)¹

1. *Türetme yöntemiyle*, Türkçe adların ya da eylemlerin köklerine ya da gövdelerine Türkçe ekler takarak özkavram oluşturulur.

Örneğin;

Sayış-mak: Sayışkı, Sayışım, Sayışımçı.

Denetmek: Denetki, Denetim, Denetimci.

2. *Birleştirme yöntemiyle*, iki ya da daha çok sözcük kaynaştırılır; bu demek ki, adlarla adlar, sıfatlarla adlar, eylemlerle adlar, adlarla eylemler, eylemlerle eylemler birleştirilerek özkavram oluşturulur.

1) Gencan, T.N. : Dilbilgisi, TDK , İstanbul 1966, S. 23

Özdemir E. : Terim Hazırlama Kılavuzu, TDK, Ankara 1973, S.18 ss

Örneğin;

Tekdüzen, Parakurumu, Dönendeğer, Dönemayırımı
Değerdüzeltimi, Yapılanödemeler

3. *Birden çok sözcükle anlatma yöntemiyle*, türetme, birleştirme ya da anlam aktarımı yöntemleriyle karşılanamayan bir özkavram, birden çok sözcükle anlatılabilir.

Örneğin:

Üzerinde işletme yapıları olan arsalar,
Alacaklarla ilgili değerdüzeltimleri.

4. *Anlam aktarımı yöntemiyle*, Türkçe’de kullanılan bir sözcüğe, çeşitli bakış açılarıyla yeni bir anlam aktarılarak ya da yükletilerek özkavram yapılır.

Örneğin; kasa, alıcılar, satıcılar.

Bu yöntemlerin birinden olduğu gibi, gerekli görüldüğünde, birkaçından da yararlanarak oluşturulabilir.

Türetme yöntemi ile sayış- köküne, -kı, ım, ımcı ekleriyle türetilen sayışkı, sayışım, sayışımçı özkavramları, söyleme yazma kolaylığı göz önünde bulundurularak anlam aktarımı yöntemine uygun olarak, sayışkı yerine sayış, sayışımçı yerine de sayışçı denebilir. Tıpkı denetimci yerine denetçi dendiği gibi.

Yazıcı yaklaşık elli yıldan beri bu yöntemlerle, kazanç amaçlı kurum sayışımı özkavramlarını Türkçe oluşturmaya, belirlemeye tanımlamaya çalışmıştır. Yazıcı, 1965 yılında, bir öğretim savı olarak yazdığı, o yıl yayımladığı, Türk İşletmelerinin Tekdüzen Hesap Çerçevesi Üzerine Bir Öneri (THÇ) ile başladığı bu kavram oluşturma görevini şimdi de bu Sayışım Özkavramları sözlükçesi ile daha köklü bir biçimde sürdürmektedir.

4. İlgili Çalışmalar

Türkiye’de kazanç amaçlı kurum sayışımı özkavramları üzerine, yazılmış, yayımlanmış çok sözlükçe vardır. Ancak bunlarda yer alan sayışım özkavramları nicelik açısından azdır, yetersizdir; nitelik açısından da bir çoğu Türkçe değildir, yabancı dillerden devşirme alınmıştır; bunlar özünü kapsamayan, çağrışım yapamayan özkavramlardır. Bu durumun başlıca iki nedeni şöyle açıklanabilir:

1. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, 1923’te kuruluşunda kapitalizmi ya da komünizmi değil kendine özgü ulusal iktisat düzenini benimsemiştir. Bu, iktisadi devlet kurumları ile özel kurumlardan oluşan bir karma iktisat düzeniydi. Buna uygun olarak ticaret yasalarında da vergi yasalarında da sayışım özkavramlarına yer verilmiştir.

İktisadi devlet kurumları için 1930’lu -1940’lı yıllarda yabancı ülkelerden, daha çok Almanya’dan uzman sayışçılar getirilmiş; iktisadi devlet kurumlarında, özellikle Sümerbank’ta sayışım örgütlemesi yaptırılmıştır.

Ayrıca Başbakanlığa bağlı Yüksek Denetleme Kurumu kurulmuştur. Bu sayışım örgütlemeleri, Alman Zorunlu Hesap Çevresine göre yapılmıştır; bu çerçevede yer alan sayışım özkavramları da doğal olarak o zamanki Türkçe'ye çevrilmiştir.

Böylece Sümerbank'ın sayışım örgütü, sayışım işleri, Türkiye'deki tüm iktisadi devlet kurumlarına da özel kurumlara da örnek olmuştur; Sümerbank bu açıdan Türkiye'deki birçok kuruma okul olmuştur.

Kazanç amaçlı kurumsal sayışımında bunun özkavramları da Türkiye'de oldukça gelişmiştir.

Sümerbank'ın aşırı birci sayışım tümlemini Türkiye'ye uygun görme-yenler, sayışım özkavramlarını Türkçe'leştirmek isteyenler, 1960'lı yıllarda iyileştirmeye çalışmış; ancak bunlar etkili olamamıştır. Tam tersine bunların yağmurdan kaçarken, 1970'li yıllardan sonra, doluya tutulduğu söylenebilir. Çünkü Türkiye ulusal iktisat düzeninden kapitalist iktisat düzenine geçmeyi yeğleyen siyasal iktidarlar, iktisadi devlet teşekküllerini yeniden düzenleme adı altında, çalışma başlatmışlarsa da, sonra bunlar birer birer özelleştirilmiş, satılmış, elden çıkartılmıştır.

2. Türk Halkı'nın çeşitli özverilerle okuttuğu yetiştirdiği kişiler, Türk halkından kopar, kendini aydın, seçkin dahası bilgin sanırlar; bunlar Türkçeleştir-meyi bırakarak yabancı dillerdeki kavramları Türkçe'ye aktarmaya çalışmışlardır.

Bir yandan çağın akışına aykırı olarak Türkiye'de var olan orta yol ulusal iktisat düzeninden kapitalizme, dahası küreselleşme çabaları; öte yandan söz-de aydın, seçkin bilginlerin yabancı dil düşüklükleri nedeni ile Türkiye'de, Türkiye'ye uygun ulusal bir sayış düzeni kurulamamış; sayışım özkavramları geliştirilememiştir; bir tümleme dayalı tekdüzen sayış çerçevesi, buna ek maloluş yönergesi, sayımlama yönergesi yapılamamıştır. Buna karşın uluslararası ölçümlerin Türkiye'de uygulanmasına aşırı çaba harcanmıştır.

Kapitalist iktisat düzeni, büyük kurumları, işletmeleri korur; küçük ya da orta kurumlar da sayışa, kayıta dengeye denetime önem vermez; bu nedenle de bu düzende sayışımın da denetimin de gelişmesi güç olur.

Yazıcı, Türkiye'de kurum sayışım biliminin, öğretiminin, öğreniminin, dahası uygulamalarının elli yıldan beri gelişemediğini sayış makineleri, bilgisayarlar gibi teknik uygulama araçlarının bu açığı görerek kapattığını, üzülen izlemektedir.

Yazıcı, Türkiye'de sayışım biliminin gelişmesi için anadili Türkçe ile kurumsal sayışım özkavramları oluşturmuş, bunları yapıtlarında, yazılarında kullanmış, derslerde öğrencilerine anlatmıştır.

Sayışım, ülkenin iktisadi düzeniyle yakından ilgilidir; 20. yüzyılın son 20 yılında komünizm yıkılmıştır; 21. yüzyılın ilk 20. yılında da kapitalizmin yıkılmış olacağı anlaşılmaktadır. Bunların yerine kurulmakta olan, dahası

kurulacak olan orta yol ulusal iktisat düzeninde sayışımın, sayışının önem kazanacağı dahası 21. yüzyılın sayışım, sayışçılar yüzyılı olacağı öngörülmektedir.

Yazıcı, bu sözlükçe'yi gelecek yıllar için hazırlar; geçmiş yıllardaki yayınlarından taradığı, derlediği, sayışım özkavramlarına yenilerini ekler; güncelleştirir.

5. İlgili Sözcükler Kavramlar

Bu Sayışım Özkavramları Sözlükçesi'nde sayışım özkavramları abecesel olarak sıralanmıştır. Ancak bu giriş bölümünde, abecesel sıra izlenmeksizin, konuyla doğrudan ilgili sözcüklere, kavramlara, özkavramlara şu iki başlık altında ayrıca yer verilmiştir.

- 1) Sözlükçe'nin adıyla özüyle ilgili sözcükler, kavramlar,
- 2) Sözlükçe de çokça geçen özkavramlar.

51. Sözlükçe'nin Adıyla, Özüyle İlgili Sözcükler, Kavramlar

Uz: Kişilerin, olguların, işlerin, sözlerin başına gelerek becerikli, bilgili, özenli, deneyimli, öğretici, dahası iyi, güzel doğru, uygun gibi nitelik bildiren, bileşik sözcük yapan bir önsözcük. Doktor.

Örneğin;

Uzman, uzsöz , uziş, uzsayışçı,

Az olsun, uz olsun.

O adil kimseydi, sözü uz söylerdi.

Sayış: Kodu, adı, sağyanı, solyanı, olan, sağına soluna aynı değer ölçü birimiyle işlem düşülen; üzerinde ikiyanlı işleme yöntemine dayalı gün, ay, yıl ile açıklama belirtilen, karşılaştırmaya, sayışmaya , denetime uygun yazılı nesne, araç, özel belge. Hesap.

Sayışçı: Sayışımı kuramsal, uygulamalı olarak öğrenen, tüm sayışım işlerini sayışım dayanaklarına göre kanıtlar üzerinde tutan, işleyen; bu işleri kendine iş uğraş meslek edinen kişi. Muhasebeci.

Uzsayışçı: Sayışım bilimini çok iyi bilen, bu konuda bilgi birikimi çok olan; sayışım uygulamalarını iyi, doğru düzgün yapan; deneyimli, sayışımı kuramsal olarak uygulama olarak kendine, iş, uğraş, meslek edinen kişi. Doktor Muhasebeci, Uzman Muhasebeci.

Bilim: Evrendeki olguları seçen, sınırlayan; gözlem, ölçme, deney yoluyla inceleyen, açıklayan; bunları akla, delillere dayanarak kanıtlayan bilgi, anlayış ile erişme alanı. İlim.

Sayışsal kişi: Başına buyruk sayışımı olan; özgür, bağımsız kararlar veren; sezgin, ergin gerçek kişilerle, bunların oluşturdukları toplumsal birim, tutumsal birim, tüzel birim gibi kişi. Hesapsal kişi.

Sayışım: Anlamı, uygulama alanı çok geniş olan bir bilimdir. Böylece çok anlamlı sayışıma tek anlamlı bir tanım yapılamaz; ancak bilimsel, sayısal, toplumsal, tutumsal, tümlem gibi açılardan çeşitli tanımlar yapılabilir.

Sayışım: Bilimsel açıdan, sayışsal kişilerin haklarını, zorunluluklarını, sayısal olgular olarak, iki yanlı işleme yöntemine, denkleşime, denetime uygun bir biçimde dönemsel olarak belirleyen; anlık olarak saptayan; bunları kendine ögelere uygun delillere dayanarak kanıtlayan, tanımlayan bilgi, anlayış, ile erişme alanı.

Muhasebe Bilimi: Her bilimin olduğu gibi sayışım biliminin de tanımları, özkavramları, ilkeleri,yasaları, kuralları, yöntemleri, kuramları ile tümlemleri vardır; bunlar bir bilimi bilim yapan ögelerdir. Bunlar sayışımda yeterince vardır; kısaca sayışım tartışmasız bir bilimdir.

Sayışım: Sayısal işlem açısından, matematiğin dört dayanak işleminden daha çok ilk ikisine, bu demek ki toplama (+), çıkarma (-) toplamsal çıkarmaya (+-) dayalı hem dönemsel hem de anlık olarak, bölümleme sıralama yoluyla uygulamaya ilişkin sayış, işleme, denge, denkleşim, denetleme işlerinin, tümü. Matematiksel Muhasebe.

Sayışım: Toplumsal açıdan, toplumun her kesiminde, sayışsal kişilerin, hem dönemsel, hem de anlık olarak sayış, işlem, denge, denetim, işlerinin tümü. Kamu Muhasebesi.

Sayışım: Tutumsal açıdan tüm sayışsal kişilerin haklarını, sorumluluklarını belirlemek amacı ile, bunların dönemsel harcınım, kullanım, maloluş, oluşum ile kazanç etkinliklerine; anlık varlık kaynak durumuna ilişkin sayışsal iş olgularını yöntemine uygun belgeler üzerinde saptayan; bunları iki yanlı sayışlara işleyerek işleyen; sonuçları ortaya koyup yorumlamaya hem belgeleme hem de yönetime araç olma özelliği taşıyan uygulama alanı geniş bir bilim. Muhasebe, Kurumsal Muhasebe.

Sayışım: Tümlen açısından, tüm sayışsal kişilerde belgelerin düzenlenmesi sayışların tutulması maloluşun belirtilmesi, sonucun çıkarılması, işletmenin ölçümlemesi, öngörünün saptanması gibi ögelere oluşan hem dönemsel, hem de anlık olarak sayılama, işleme ile sayışmaların tümü. Sistemli muhasebe.

Öz: Bir kişinin kendisi, bir Şeyin dayanak ögesi, içi gibi anlamlara gelen, çoğunlukla sözcüklerin önüne gelerek kendi anlamında birleşik sözcükler yapan bir önsözcüktür.

Örneğin; özdeyiş, özeleştiri, özyönetim, özsayığ, özkavram.

Kavram: Kişi nesne olgu ya da olayların özelliklerini kapsayan soyut, genel bir düşünce, anlaşılan, anlaşılmış, kavranmış olan. Mefhum.

Öz kavram: Biliminde, teknikte, sanatta belirli bir anlam içeriğinin kesin karşılığı olarak sınırlanmış, o bilime ya da uygulamasına özgü ya da dayanak olan, o dalda çalışanların birbirini kolayca anlamasını sağlayan özel bir sözcük. İstilah, terim.

Örneğin;

Sayışım Özkavramları.

Sözlükçe: Herhangi bir bilim dalının sözcük, özkavram, özellikle kavram varlığını, abecesel sırayla tanımlayan özel bir sözlük.

5.2. Sözlükçe’de Çokça Geçen Özkavramlar

Bunlar, sözlükçe’de abecesel sıradaki özkavramların tanımlanmasında çokça geçen, yinelenen, ayrıca birbiri ile ilişkili olan birkaç önemli özkavramdır:

- 1) Kurum - İşletme
- 2) Varlık - Kaynak
- 3) Harcanım - Oluşum
- 4) Alındı - Ödeme
- 5) Alış - Satış
- 6) Sürüm - Artakalım
- 7) Maloluş - Eder
- 8) İş olgusu - Belge
- 9) Denkleşim - Denetim
- 10) İki Yanlı İşleme Yöntemi

1. Kurum - İşletme

Kurum: Kişi ya da kişilerin, mal ya da hizmet üretimi ile bunlardan bir kazanç sağlama amacıyla, kaynak olarak bir ayrık varlık koyarak, yasalara, kurallara uygun bir biçimde oluşturdukları bir tutumsal birim, bir tüzel kişi, bir sayısal kişi. Teşekkül, müessese.

İşletme: Bir kurumca, mal ya da hizmet üretimi amacıyla, emek ile öteki üretim araçlarının gereçlerinin bir yerde uyumlu olarak birleştirilmelerinden oluşturulan, işleyen, işleten bir üretim birimi. İşletme, işletim.

Kurum ile işletme özkavramları, çoğu kez birbirine karıştırılır; dahası aynı anlamda kullanılır; çünkü bu iki özkavram içiçedir; kurumun, işleyen işleten üreten somut bir birim olarak görünüşü işletmedir; işletmenin sayısal kişi olarak soyut görünüşü kurumdur. Bir kurumun birkaç işletmesi olabilir. Buna karşı her işletme ancak bir kuruma bağlı olur.

2) Varlık - Kaynak

Varlık: Kurumun kendi üyeliğinde bulunan üretime etken olan ya da üretim dışı kalan tutumsal araçlarının, gereçlerinin, alacaklarının tümü; kurum denkleşiminin sol yanında yer alan, duran, dönen tüm değerlerin toplamı. Aktif, mevcut ve alacaklar.

Kaynak: Kurum varlığında üye kişilerle, üçüncü kişilerin haklarının değer olarak toplam kurum denkleşiminin sağ yanında, kurum varlığının dengi eşiti.

Pasif, sermaye ve borçlar.

3) Harcanım - Oluşum

Harcanım: Bir kurumun, belirli bir zaman dilimi içinde, daha büyük bir oluşum elde etme amacıyla, mal ya da hizmet üretimi için harcadığı, kullandığı, tükettiği özdek, mal, hizmet gibi değerlerin tutarı. Masraf, gider.

Oluşum: Bir kurumun, belirli bir zaman dilimi içinde ürettiği mal ya da hizmetlerden sürümü olanla elde ettiği satış bedelleri ile öteki değerlerin tutarı. Hasılat, gelir.

4) Alındı – Ödeme

Alındı: Kurum üyelerinden para alınması, satış bedellerinin alınması, alacakların alınması, ödünç alınması gibi iş olgularıyla kuruma, para ya da para yerine geçen araçların, nesnelere giriş. Tahsil.

Ödeme: Kurum üyelerine para verilmesi, alınan mal ya da hizmet bedellerinin verilmesi borçların verilmesi, ödünç verilmesi, vergi verilmesi gibi iş olgularıyla, kurumdan, para ya da para yerine geçen araçların, nesnelere çıkışı. Tediye.

5. Alış - Satış

Alış: Kurumun araç gereç, mal, üretik, hizmet gibi değerlerin üyelik haklarını usulüne göre ya da bir belge ve bir gerçek kişiden ya da bir hesapsal kişiden alması, üyeliğine geçirmesi. Alış, tedarik.

Satış: Kurumun araç gereç, mal, üretik, gibi değerleri, usulüne göre ya da bir belge ile başka bir gerçek kişiye ya da sayısal kişiye vermesi, üyeliğinden çıkartması. Satış.

6) Sürüm – Artakalım

Sürüm: Gün, hafta, ay, yıl gibi bir zaman dilimi içinde kurum sayışımında herhangi bir sayıya giren tutarlar toplamının giriş sürümü; çıkan tutarlar toplamının çıkış sürümü diye adlanması. Ciro, giriş cirosu, çıkış cirosu.

Artakalım: Kurum sayışımında herhangi bir sayışım giriş sürümü ile çıkış sürümü arasında artakalan tutar. Bakiye, mevcut.

7) Maloluş – Eder

Maloluş: Kurum işletmesinde belirli bir zaman diliminde, mal ya da hizmet üretimi için değer kullanımı. Maliyet.

Eder: Bir nesnenin değer tutarı ile niceliği arasında para birimiyle bir katsayı. Fiyat.

Maloluş Ederi: Üretilen üretiklerin maloluş tutarını bu üretiklerin nicelik sayısına bölünmesiyle bulunan para birimi ile katsayı. Birim fiyatı.

8) İşolgusu - Belge

İşolgusu: Kurum – işletme yaşantısında, tüm çalışmalarında olagelen sayılarla değerlendirilebilen, alındı - ödeme, alış, satış, üretim gibi terimsel, üretilen, parasal olguların tümü. Ticari, mali vak'a.

Belge: İşolgularını kişi, yer, zaman, nitelik, nicelik, tutar gibi açılardan tanımlayan, iş olgusu ile sayış arasında bağlantı kuran, yetkili kişi ya da kişilerce imzalanan onaylanan, sayışım işlemlerine dayanak olan yazılı nesne, kanıt. Vesika.

9) Denkleşim-Denetim

Denkleşim: Kurumun dönemsel olarak harcanım, oluşum, kazanç etkinliği ile anlı olarak varlık kaynak durumunu sayışımın iki yanlı işleme yöntemine uygun bir biçimde belirleyen iki sayış, bu sayışlardan düzenlenen iki çizelge, iki bildirge. Kar ve zarar, bilanço.

Denetim: Genel anlamıyla bir işin olması gerekene uygun doğru yapılp yapılmadığını, o işin dayanaklarıyla kanıtlarını karşılaştırıp, ölçümleyerek gözden geçirme, anlama, dinleme, bakma, gözetme, araştırma, inceleme, değerlendirme, ortaya koyma eylemi. Murakabe, teftiş, kontrol, revüzyon, ekspertiz, oditing, prüfung.

Denetim: Sayışım açısından, kurumsal sayışım dayanaklarıyla, kurumsal sayışım kanıtlarını karşılaştırıp ölçümleme, sonucu bir bildirgeyle ortaya koyma eylemi. Muhasebe denetimi.

10) İki yanlı işleme yöntemi

Başlangıçta varlık eşittir kaynak dengesi ile işe başlamak; her iş olgusunu bir sayışa borç, karşı bir sayışa alacak işlemek; başlangıçtaki dengenin büyüyenek ya da küçülenek de olsa, her an sürüp gitmesini sağlamak; böylece işlemlerde biçimsel, sayısal yanlışları bulmak; her istenilen dönemin harcanım - oluşum - kazanç ya da yitinci ile her anda ya da dönem sonlarında varlık - kaynak durumunu belirgin kılmak için tutulan akla uygun düzenli yol, yordam.

Bu yöntem, açılış denkleşimi sayışı aracılığı ile açılır; Varlık - Kaynak, Harcanım - Oluşum olmak üzere dört kümede toplanan sayışlar aracılığı ile işler; kazanç - yitinc sayışı ile kapanış denkleşimi sayışı olmak üzere iki sayışla kapatılır. Muzaaf kayıt usulü, çift yanlı işleme yöntemi.

6. Sonuç

Sayışım Özkavramları Sözlükçesi, Türkiye'nin Türk ulusunun geleceği için hazırlanmaktadır. Çünkü 21. yüzyılın sayışım ile sayışçılar yüzyılı olacağı öngörülmektedir.

Bu sözlükçede yer alan kurumsal sayışım özkavramları Türkçedir; elden geldiğince Türkçe tanımlanmıştır, bunları şimdiki, 2011 yılındaki sayışçılar anlayamayabilir. Ancak gelecekteki sayışçıların anlayacakları umulmaktadır.

Bu sözlükçe, Türkçe için, özellikle Türkçe'nin zenginliğini, derinliğini, yüceliğini belirtmek için hazırlanmaktadır.

Kaynakça

- Şemsettin Sami : *Kamus-î Türkî, İstanbul, 1901.*
- Mahmut el - Kaşgari : *Kitab-i Divan-i Lugati't Türk, Kaşgar, Bağdat, Hicri 1072-74*
- Gencan, T.N. : *Dilbilgisi, TDK , İstanbul, 1966.*
- Özdemir E. : *Terim Hazırlama Kılavuzu, TDK, Ankara, 1973.*
- Yazıcı, M. : *Bilimsel Çalışma ve Yazma Yöntemleri, İstanbul, 1993.*
- Yazıcı, M. : *İşlemlerde Maloluşu Hesaplama Yöntemleri, İstanbul, 1977.*
- Yazıcı, M. : *Örgütlenme ilkeleri, İstanbul, 1971.*
- Yazıcı, M. : *Bilanço Kuramları ve Çözümlemeleri, İstanbul, 1973*